สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัยและลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ในบทนี้จะเป็นการอธิบายถึงระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ซึ่งประกอบด้วย แหล่งข้อมูล ขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง ขอบเขตของข้อมูลและข้อจำกัดของข้อมูล นิยามศัพท์ นิยามตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งลักษณะทั่วไปของข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากโครงการการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2544 (The Health and Welfare Survey 2001) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้านอนามัยและสวัสดิการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 โดยได้ดำเนินการสำรวจต่อเนื่องทุกปีจนถึง พ.ศ. 2521 และเว้นระยะไปจนถึงปี พ.ศ. 2524 จึงกลับมาดำเนินการสำรวจอีก จากนั้นเป็นต้นมาได้มีการสำรวจอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี ซึ่งการสำรวจในปี พ.ศ. 2544 เป็นการสำรวจครั้งที่ 10 ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม ดำเนินการสำรวจในเดือน เมษายน ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2544 การสำรวจดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านสุขภาพอนามัย ภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพของประชากร นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลของคนพิการด้วย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินภาวะสุขภาพของประชากร กำหนดนโยบายการยกระดับความเป็นอยู่ของประชากร รวมทั้งใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพประชากรอีกด้วย

ประชากรที่อยู่ในข่ายการสำรวจคือ บุคคลผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยข้อมูลในโครงการการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2544 มีครัวเรือนตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 78,363 ครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545: 8) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกทุกคนในครัวเรือนใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าหรือสมาชิกของครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างโดยพนักงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทั้งนี้ แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างได้เก็บข้อมูลในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน การศึกษา ลักษณะการทำงานระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ การเจ็บป่วยของประชากรและการไปรับบริการสาธารณสุข รวมถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาล การใช้ยาแผนโบราณหรือยาสมุนไพร ความพิการ การดูแลสุขภาพตนเอง การสูบบุหรี่ การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมึนเมา และความปลอดภัยในการขับรถ

2.2 ขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง

การเก็บรวมรวมข้อมูลครั้งนี้ มีขั้นตอนในการเลือกตัวอย่างที่ครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศ การเลือกตัวอย่างที่ใช้เป็นแบบ 2 ชั้น (Stratified Two - Stage Sampling) โดยมีจังหวัดเป็นสตราตัม ซึ่งมีทั้งสิ้น 76 สตราตัม ในแต่ละสตราตัมได้ทำการแบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อย ตามลักษณะการปกครองของกรมการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยมีชุมรุมอาคาร (สำหรับในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (สำหรับนอกเขตเทศบาล) เป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ครัวเรือนส่วนบุคคลเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545: 7-8)

2.2.1 การเลือกตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง

จากแต่ละสตราตัมย่อย หรือแต่ละเขตการปกครอง ได้ทำการเลือกชุมรุมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างจากแต่ละเขตการปกครองอย่างอิสระต่อกัน โดยให้ความน่าจะเป็นในการเลือกเป็นปฏิภาคกับจำนวนครัวเรือนของชุมรุมอาคาร/หมู่บ้านนั้นๆ ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,670 ชุมรุมอาคาร/หมู่บ้าน จากทั้งสิ้นจำนวน 108,244 ชุมรุมอาคาร/หมู่บ้าน โดยกระจายไปตามภาคและเขตการปกครอง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนชุมรุมอาคาร/หมู่บ้าน จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	306	306	-
กลาง (ไม่รวม กทม.)	1,758	1,035	723
เหนือ	1,251	735	516
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,404	813	591
ใต้	951	552	399
รวมทั่วราชอาณาจักร	5,670	3,441	2,229

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ.2544 (2544: 7)

2.2.2 การเลือกตัวอย่างขั้นที่สอง

ในขั้นนี้เป็นการเลือกครัวเรือนตัวอย่างจากครัวเรือนส่วนบุคคลทั้งสิ้น ในบัญชีรายชื่อครัวเรือนซึ่งได้จากการนับจดในแต่ละชุมรุมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นดังนี้คือ

ในเขตเทศบาล : กำหนด 15 ครัวเรือนตัวอย่าง ต่อชุมรุมอาคาร

นอกเขตเทศบาล : กำหนด 12 ครัวเรือนตัวอย่าง ต่อหมู่บ้าน

ก่อนที่จะทำการเลือกครัวเรือนตัวอย่าง ได้มีการจัดเรียงรายชื่อครัวเรือนส่วนบุคคลใหม่ตามขนาดครัวเรือน ซึ่งวัดด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างทั้งสิ้นที่ทำการแจงนับ โดยจำแนกตามภาคและเขตการปกครอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่าง จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	4,590	4,590	-
กลาง (ไม่รวม กทม.)	24,201	15,525	8,676
เหนือ	17,217	11,025	6,192
ตะวันออกเฉียงเหนือ	19,287	12,195	7,092
ใต้	13,068	8,280	4,788
รวมทั่วราชอาณาจักร	78,363	51,615	26,748

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ.2544 (2544: 8)

2.2.3 ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลโครงการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2544 มีจำนวนประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างในการสำรวจทั้งสิ้น 222,470 คน ประกอบไปด้วยประชากรอายุ 50 ปี ขึ้นไป 47,969 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 ของประชากรทั้งหมด เพื่อให้เป็นตัวแทนประชากรที่แท้จริงของประชากรไทย จึงมีการถ่วงน้ำหนัก ภายหลังจากการถ่วงน้ำหนักประชากรในการศึกษาจึงมี 62,871,016 คน มีประชากรอายุ 50 ปี ขึ้นไป 11,235,510 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.0 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากไม่ถ่วงน้ำหนักสัดส่วนของประชากรอายุ 50 ปี ขึ้นไป ในประชากรตัวอย่างจะสูงกว่าสัดส่วนที่แท้จริงของประชากรไทย ถึงร้อยละ 4.0 ดังนั้นในการวิเคราะห์จึงใช้ข้อมูลที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการถ่วงน้ำหนักจะได้นำเสนอต่อไปในส่วนที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้เลือกศึกษาเฉพาะผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ครบทุกข้อคำถามที่ใช้เป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นจึงได้ตัดตัวอย่างออกไป 478 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.0 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด คิดเป็นตัวอย่างที่ยังไม่ได้ถ่วงน้ำหนัก 47,491 คน

2.3 ขอบเขตของข้อมูลและข้อจำกัดของข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้สนใจที่จะศึกษาว่า ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ ส่งผลกระทบหรือไม่อย่างไรต่อ

แบบแผนการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล เนื่องจากการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลจะมีผลต่อความสัมฤทธิ์ผลในการบำบัดรักษา หรือบรรเทาภาวะการเจ็บป่วยของประชากร โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมายคือประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นทั้งกลุ่มประชากรที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุและกลุ่มประชากรสูงอายุแล้ว นอกจากนี้จะเลือกพิจารณาเฉพาะประชากรในกลุ่มอายุดังกล่าวที่มีการเจ็บป่วยในรอบ 2 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ ทั้งนี้จะพิจารณาในรายละเอียดว่าได้มีการไปรับการรักษาพยาบาลหรือไม่ มีแบบแผนการไปรับการรักษาพยาบาลอย่างไร มีปัจจัยใดเป็นตัวกำหนด โดยใช้ข้อมูลของโครงการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2544 ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ด้วยเหตุนี้การศึกษาครั้งนี้เป็นการพยายามใช้ข้อมูลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงอาจมีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากความแตกต่างกันของวัตถุประสงค์ของข้อมูลที่จัดเก็บไว้แล้วกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือ

1. ข้อมูลของโครงการสำรวจครั้งนี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง ดังนั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจึงมีทั้งที่ได้จากการสอบถามโดยตรงจากผู้สูงอายุเอง และจากการที่มีผู้อื่นให้คำตอบแทนผู้สูงอายุ การรายงานคำตอบจึงอาจมีความคลาดเคลื่อน ซึ่งลักษณะการกระจายของการรายงานคำตอบผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามอายุ มีดังนี้

ตารางที่ 3 การกระจายร้อยละของการตอบแบบสัมภาษณ์ จำแนกตามอายุ

การรายงาน / อายุ	ผู้สูงอายุตอบเอง (ร้อยละ)	ผู้อื่นตอบแทน (ร้อยละ)	รวม (จำนวนไม่ถ่วงน้ำหนัก)
50-59 ปี	63.8	36.2	100.0 (21,189)
60-69 ปี	66.2	33.8	100.0 (15,269)
70-79 ปี	65.8	34.2	100.0 (8,012)
80 ปี ขึ้นไป	46.6	53.4	100.0 (3,021)
รวม	63.9	36.1	100.0 (47,491)

จากลักษณะการรายงานคำตอบจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้สูงอายุยิ่งมีอายุมาก การรายงานคำตอบด้วยตนเองจะลดลง ในทางกลับกันการรายงานคำตอบของผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นรายงานคำตอบแทนกลับเพิ่มขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบในการเลือกใช้การรักษาพยาบาลของประชากรอายุ 50 ปี ขึ้นไป เมื่อมีการเจ็บป่วย จึงน่าที่จะนำข้อมูลของผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นรายงานคำตอบแทนผู้สูงอายุในประเด็นดังกล่าวมาใช้ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการไปรับการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุที่มีอายุมากๆ ส่วนใหญ่นั้น อาจจะต้องอาศัยสมาชิกอื่นในครัวเรือนเป็นผู้พาไป หรือให้

การดูแล ดังนั้น การรายงานโดยผู้อื่นจึงอาจจะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงมากนัก

2. นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาอ้างอิงในตัวแปรการเจ็บป่วย เนื่องจากเป็นการเจ็บป่วยในช่วงเวลาระหว่าง 2 สัปดาห์ก่อนวันสัมภาษณ์ ทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเพียงส่วนเดียว ซึ่งไม่ครอบคลุมผู้ที่มีการเจ็บป่วยนอกช่วงเวลาดังกล่าว อาจจะมีประชากรบางส่วนที่มีการเจ็บป่วยเป็นระยะๆ ในรอบปีที่ผ่านมา แต่ในช่วงที่สัมภาษณ์ไม่มีการเจ็บป่วย

3. สำหรับการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุนั้น เป็นข้อมูลที่ได้รับจากตัวผู้สูงอายุเองหรือหัวหน้าครัวเรือน โดยการแจ้งอาการการเจ็บป่วยตามการรับรู้ของตัวผู้สูงอายุ (perception of illness) ซึ่งเป็นการเจ็บป่วยทุกชนิดตั้งแต่การเจ็บป่วยเล็กน้อยจนถึงป่วยหนัก รวมไปถึงการที่รู้สึกตัวว่าไม่สบายด้วย ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับการวินิจฉัยทางการแพทย์ ดังนั้นผลที่ได้จากข้อมูลลักษณะดังกล่าวแล้วอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ ยิ่งไปกว่านั้นหากผู้อื่นเป็นผู้ให้ข้อมูลแทนก็อาจจะยิ่งมีความคลาดเคลื่อนเพราะไม่ได้ทราบว่าความรู้สึกหรือสภาวะทางสุขภาพที่แท้จริงของผู้สูงอายุเป็นอย่างไร

4. การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับอายุ โดยโครงการสำรวจนี้ได้กำหนดให้ตอบตัวเลขตั้งแต่ 0-96 ปี กรณีตอบตัวเลขเกินจะถูกกำหนดให้ตัวเลขนั้นเป็น 97 แทน เช่น หากผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอายุ 100 ปี จะทำการบันทึกคำตอบเป็น 97 ปี ซึ่งในโครงการสำรวจนี้มีผู้ที่ตอบข้อมูลอายุ 97 ปี ขึ้นไป 85 คน ดังนั้น การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับอายุจึงอาจต่ำกว่าความเป็นจริงได้ ซึ่งอาจส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ขาดความสมบูรณ์ไปในระดับหนึ่ง

2.4 นิยามศัพท์

การศึกษาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป ได้กำหนดคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป

การป่วยหรือรู้สึกไม่สบาย หมายถึง การป่วยทุกชนิดตั้งแต่ป่วยเล็กน้อย จนกระทั่งป่วยหนัก และรวมถึงการที่รู้สึกตัวว่าไม่สบายด้วย **ในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์**

การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล หมายถึง การเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งในการรักษาอาการเจ็บป่วย ได้แก่ การไม่ได้รักษา การซื้อยากินเอง การรักษาแบบแผนโบราณ การรักษาแบบแผนปัจจุบัน

กิจวัตรประจำวัน หมายถึง สิ่งหรือกิจกรรมที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน เช่น การทำงาน การเรียนหนังสือ การทำงานบ้าน เป็นต้น

การเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล หมายถึง การที่ผู้ป่วยต้องนอนค้างคืนในโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัว

สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล หมายถึง สวัสดิการที่ได้รับเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ได้แก่ ค่ายา ค่าห้องพัก ในโรงพยาบาล รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องใช้ วัสดุที่ใช้ทำหน้าที่แทนอวัยวะที่ประสบอันตราย ซึ่งรัฐบาลหรือเอกชนเป็นผู้ให้ ได้แก่ สวัสดิการค่าราชการหรือข้าราชการบำนาญ สวัสดิการพนักงานรัฐวิสาหกิจ สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง ประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน ประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน บัตรสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล และบัตรประกันสุขภาพ เป็นต้น

จำนวนครั้งในการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้ป่วยต้องนอนค้างคืนในโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัว**ในช่วง 12 เดือนก่อนการสัมภาษณ์**

จำนวนวันในการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล หมายถึง จำนวนวันในการเข้าพักรักษาตัวครั้งสุดท้ายที่ผู้ป่วยต้องนอนค้างคืนในโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัวก่อนการสัมภาษณ์

ค่าใช้จ่ายในการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเข้าพักรักษาตัวครั้งสุดท้ายที่ผู้ป่วยต้องนอนค้างคืนในโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัวก่อนการสัมภาษณ์

2.5 นิยามตัวแปร

การศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.5.1 ตัวแปรตาม

วิธีการรักษาพยาบาล หมายถึง วิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการรักษาเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนวันสัมภาษณ์ ได้จากแบบสอบถามข้อ F18 โดยข้อคำถามมีใจความว่า "ถ้าหายแล้ว...(ชื่อ)...รักษาตัวครั้งสุดท้ายอย่างไรถึงหาย หรือถ้าไม่หาย ปัจจุบัน...(ชื่อ)...ใช้วิธีการรักษาตัวอย่างไร?" คำถามในข้อนี้จะถามเฉพาะผู้ที่ป่วย **ในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนวันสัมภาษณ์** ซึ่งได้จากคำถามกรองในแบบสอบถามข้อ F13 ซึ่งวิธีการรักษาพยาบาลต่างๆ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่ เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- ไม่ได้รักษา
- ซื้อยากินเอง[1] หมายถึง การซื้อหรือหายาแผนปัจจุบันมาเพื่อบำบัดรักษาอาการป่วยด้วยตนเอง การซื้อยากินเอง รวมถึงการซื้อยาจากร้านขายยาซึ่งในร้านอาจมีเภสัชกรแนะนำหรือไม่ก็ตาม ซื้อยาเก็บไว้ใช้เมื่อเจ็บป่วย และการซื้อยาโดยเคยรู้ชื่อยาจากแพทย์ เป็นต้น
- รักษาแบบแผนโบราณ หมายถึง การรักษาโดยผู้ที่มีความรู้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยโดยใช้ยาแผนโบราณ หรือยาสมุนไพรในการรักษา (ประกอบไปด้วย ใช้ยาแผนโบราณ/ยาสมุนไพร และไปหาหมอพื้นบ้าน/แผนโบราณ)

---

[1] นิยามจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2545 หน้า 3

- รักษาแบบแผนปัจจุบัน หมายถึง การรักษาโดยผู้ที่มีความรู้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยโดยใช้ยาแผนปัจจุบันในการรักษา (ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่อนามัย โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลจังหวัด/โรงพยาบาลอื่นๆ ของรัฐ โรงพยาบาลเอกชน และแพทย์ที่คลินิก)

2.5.2 ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระของการศึกษานี้แบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และเขตที่อยู่อาศัย มีรายละเอียดดังนี้

เพศ หมายถึง เพศของผู้ให้สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ F4) ได้แก่

- หญิง
- ชาย

อายุ หมายถึง อายุเต็มปีหรืออายุเมื่อวันเกิดครั้งสุดท้ายของผู้ให้สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ F5) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 50-59 ปี
- 60-69 ปี
- 70 ปี ขึ้นไป

สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสของผู้ให้สัมภาษณ์ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม (แบบสอบถามข้อ F6) ดังนี้

- โสด
- กำลังสมรส
- เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก)

การศึกษา หมายถึง ระดับชั้นสูงสุดที่ผู้ให้สัมภาษณ์เรียนสำเร็จในระดับการศึกษาต่างๆ ตามระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ขณะให้สัมภาษณ์ "....(ชื่อ).... จบการศึกษาสูงสุดชั้นใด" (แบบสอบถามข้อ F7) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้จัดกลุ่มการศึกษาใหม่สำหรับการวิเคราะห์แบบตารางไขว้ และการวิเคราะห์ถดถอยลอจิต โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม เนื่องจากประชากรที่ศึกษาเป็นประชากรสูงอายุจึงได้รับการศึกษาไม่สูงนัก ได้แก่

- ไม่มีการศึกษา

- ระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4
- ระดับประถมศึกษาปีที่ 4
- ระดับสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4

อาชีพ หมายถึง ประเภทของงานที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทำอยู่**ในรอบ 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์** (แบบสอบถามข้อ F9) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- ไม่ได้ทำงาน
- ในภาคเกษตรกรรม[2]
- นอกภาคเกษตรกรรม[3]

เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ในเขตการปกครองต่างๆ กันในวันที่ให้สัมภาษณ์โดยแยกออกเป็น 2 เขต ดังนี้

- เขตเมือง
- เขตชนบท

ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัว ได้แก่ รายได้ และสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล มีรายละเอียดดังนี้

รายได้ หมายถึง รายได้ที่เป็นตัวเงิน คือ **รายได้สุทธิโดยเฉลี่ยต่อเดือน** ที่ได้รับจากการทำงาน รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนอื่นๆที่เป็นตัวเงินโดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้ให้สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ F12) โดยข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดแบ่งไว้ 16 กลุ่ม ดังนี้

- ไม่มีรายได้
- น้อยกว่า 750 บาท
- 750 - 1,500 บาท

---

[2] ในภาคเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรหรือการประมง

[3] นอกภาคเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส ผู้จัดการ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เสมียน พนักงานบริการ หรือพนักงานขายในร้านค้าหรือตลาด ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือ หรือธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงานโรงงานหรือเครื่องจักร ผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ หรืออาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ

I22825927

- 1,501 - 2,000 บาท
- 2,001 - 2,500 บาท
- 2,501 - 3,000 บาท
- 3,001 - 4,000 บาท
- 4,001 - 5,000 บาท
- 5,001 - 6,000 บาท
- 6,001 - 7,000 บาท
- 7,001 - 8,000 บาท
- 8,001 - 9,000 บาท
- 9,001 - 10,000 บาท
- 10,001 - 15,000 บาท
- 15,001 - 20,000 บาท
- มากกว่า 20,000 บาท

สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล หมายถึง สวัสดิการที่ประชาชนได้รับเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย โดยข้อคำถามมีใจความว่า "ปัจจุบัน...(ชื่อ)...ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลหรือไม่?" (แบบสอบถามข้อ F27) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- ได้รับ
- ไม่ได้รับ

ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัว ได้แก่ ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี มีรายละเอียดดังนี้

ระดับการเจ็บป่วย หมายถึง ระดับความรุนแรงของการเจ็บป่วย โดยวัดจากผลกระทบต่อการทำกิจวัตรประจำวันหรือไม่ ได้จากแบบสอบถามข้อ F16 โดยข้อคำถามมีใจความว่า "...(ชื่อ)...ป่วยจนต้องหยุดกิจวัตรประจำวันหรือไม่?" คำถามในข้อนี้จะถามเฉพาะผู้ที่ป่วย**ในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนวันสัมภาษณ์** ซึ่งได้จากคำถามกรองในแบบสอบถามข้อ F13 การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดระดับการเจ็บป่วย เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- หยุดกิจวัตรประจำวัน
- ไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน

การตรวจร่างกายประจำปี หมายถึง การวินิจฉัยภาวะสุขภาพอนามัยหรือภาวะการเป็นโรคหรือความผิดปกติต่างๆ ของบุคคล**ในรอบปี** โดยข้อคำถามมีใจความว่า "ระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...เคยได้รับการตรวจร่างกายประจำปีหรือไม่?" (แบบสอบถามข้อ F47) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- เคย
- ไม่เคย

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้นำข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาทำการถ่วงน้ำหนักเพื่อให้เท่ากับจำนวนประชากรตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้ ค่าที่นำเสนอในตารางต่างๆ ทุกตารางในบทวิเคราะห์เป็นค่าที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว สำหรับค่าถ่วงน้ำหนักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการปรับให้ค่าถ่วงน้ำหนัก ให้เท่ากับจำนวนประชากรตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้ (222,470 คน) ซึ่งแตกต่างจากค่าถ่วงน้ำหนักของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ถ่วงน้ำหนักให้จำนวนประชากรตัวอย่างที่ศึกษาเท่ากับจำนวนประชากรไทย (62,871,016 คน) สำหรับสมการที่ใช้คำนวณค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ

$$\text{ค่าถ่วงน้ำหนักใหม่} = \frac{\text{จำนวนประชากรทั้งหมดที่สัมภาษณ์ได้}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมดที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว}} \times \text{ค่าถ่วงน้ำหนักเดิมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ}$$

(Normalized weight)

$$= \frac{222,470}{62,871,016} \times W$$

หลังจากถ่วงน้ำหนักแล้ว ได้เลือกเฉพาะประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป และให้ข้อมูลครบทุกข้อคำถามที่ใช้เป็นตัวแปรในการศึกษา ซึ่งคิดเป็นตัวอย่างก่อนถ่วงน้ำหนัก 47,491 คน และเมื่อถ่วงน้ำหนักแล้วมีจำนวนตัวอย่าง 39,324 คน อย่างไรก็ตามเพื่อให้ทราบจำนวนประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้ จึงแสดงจำนวนของตัวอย่างที่ไม่ได้ถ่วงน้ำหนักไว้ด้วยในแต่ละตาราง

ในการวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษา ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

1. การพรรณนาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจะใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่และอัตราร้อยละ ในกรณีที่เป็นข้อมูลในระดับช่วงจะเพิ่มการนำเสนอข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะการเจ็บป่วยกับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยจะนำเสนอในรูปการวิเคราะห์แบบตารางไขว้ (cross tabulation)

3. การทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลกับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลกับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยวิธีวิเคราะห์แบบตารางไขว้

2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวก่อนจะทำการวิเคราะห์ขั้นต่อไป

3.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยลอจิต (multinomial logit regression) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบถึงการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป 4 วิธี ได้แก่ การไม่ได้รักษา ซื้อยากินเอง การรักษาแบบแผนโบราณ และการรักษาแบบแผนปัจจุบัน เป็นวิธีการที่สามารถใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระได้แม้ว่าตัวแปรตามจะมีระดับการวัดอยู่ในระดับนามมาตรา หรือข้อมูลที่มีลักษณะการกระจายที่เบ้ก็ตาม และสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปของโอกาส หรือความน่าจะเป็นที่เกิดขึ้นของตัวแปรตามได้ด้วย

4. การวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเรื่องของการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลของผู้ป่วย ทั้งในส่วนของจำนวนครั้งในการเข้ารับการรักษา จำนวนวันที่เข้ารับการรักษา ค่าใช้จ่ายในการรักษา และผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล โดยวิธีวิเคราะห์แบบตารางไขว้แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งในการเข้ารับการรักษา จำนวนวันที่เข้ารับการรักษา ค่าใช้จ่ายในการรักษา กับ ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ

2.7 ลักษณะทั่วไปของข้อมูล

การศึกษาการรักษาพยาบาลของประชากรอายุ 50 ปี ขึ้นไป ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลทั่วไปโดยพิจารณาตามระดับการวัดของตัวแปร กล่าวคือ หากตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบกลุ่มหรือนามมาตราจะนำเสนอข้อมูลด้วยตารางการกระจายร้อยละ ซึ่งถ่วงน้ำหนักแล้วจำแนกตามลักษณะต่างๆ และเพื่อให้ทราบจำนวนตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ จึงแสดงจำนวนตัวอย่างที่ไม่ได้ถ่วงน้ำหนักไว้ด้วย ส่วนกรณีที่ตัวแปรมีระดับการวัดแบบช่วงจะนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เนื่องจากข้อมูลในการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเอง หรือการที่มีหัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลอื่นในครัวเรือนเป็นผู้ให้ข้อมูลแทน การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุตอบเอง หรือผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นให้ข้อมูลแทน มาใช้ในการวิเคราะห์ ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพข้อมูลเบื้องต้นชัดเจน จึงทำการเปรียบเทียบข้อมูลทั้งผู้สูงอายุที่ตอบเอง ผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแทน และข้อมูลรวมทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล

เพศ

ประชากรทั้งหมดที่เป็นตัวอย่างของการศึกษานี้ภายหลังจากที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 39,324 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.0 และเป็นเพศชายร้อยละ 47.0 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จะมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเล็กน้อย (ร้อยละ 53.8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 51.4)

อายุ

อายุเฉลี่ยของประชากรที่ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ 61.86 ปี เมื่อพิจารณาเป็น 4 กลุ่มอายุ พบว่า มีประชากรอยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 50-59 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 48.2) รองลงมาคือกลุ่มอายุระหว่าง 60-69 ปี (ร้อยละ 30.4) ถัดมาได้แก่ กลุ่มอายุระหว่าง 70-79 ปี (ร้อยละ 15.7) และมีเพียงร้อยละ 5.7 ที่อยู่ในกลุ่มอายุ 80 ปี ขึ้นไป เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า มีการกระจายตัวของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นในกลุ่มที่มีอายุ 80 ปี ขึ้นไป ที่ในกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทนมีสัดส่วนสูงกว่ามาก (ร้อยละ 8.4 เปรียบเทียบกับร้อยละ 4.2)

สถานภาพสมรส

เมื่อพิจารณาสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพกำลังสมรส (ร้อยละ 71.2) รองลงมา คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหม้าย (ร้อยละ 22.8) ถัดมาได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 3.4) และมีเพียงร้อยละ 1.5, 1.1 และ 0.1 ที่มีสถานภาพแยกกันอยู่ หย่า

และเคยสมรส (ไม่ทราบสถานภาพ) ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พบว่า มีความแตกต่างกันตามสถานภาพสมรส กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน จะมีสัดส่วนของผู้ที่ยังสมรสอยู่สูงกว่า (ร้อยละ 73.4 เปรียบเทียบกับร้อยละ 70.0) ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหม้าย หย่า และแยกกันอยู่ สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทนเล็กน้อย

การศึกษา

ประชากรสูงอายุในการศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.3) สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 รองลงมาคือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 15.0) ถัดมาเป็นผู้สูงอายุสำเร็จการศึกษาในระดับสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 14.2 และตามด้วยกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 5.4) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน จะมีผู้ที่ไม่มีการศึกษาและมีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ในสัดส่วนที่สูงกว่าเล็กน้อย

อาชีพ

ประชากรตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน (ร้อยละ 43.6) รองลงมาคือ ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรกรรมและการประมง (ร้อยละ 30.4) ส่วนที่เหลือเป็นผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพในกลุ่มอื่นๆ นอกจากด้านเกษตรกรรมและการประมง ซึ่งมีร้อยละ 26.0 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า มีการกระจายตัวของประชากรในแต่ละกลุ่มอาชีพไม่แตกต่างกันมากนัก โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทนจะมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้ทำงานสูงกว่าเล็กน้อย ในขณะที่มีสัดส่วน องผู้ที่ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรกรรมและการประมงต่ำกว่าเล็กน้อย

เขตที่อยู่อาศัย

ประชากรที่เป็นตัวอย่างมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง (ร้อยละ 68.9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 31.1) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองมีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน (ร้อยละ 71.5 เปรียบเทียบกับร้อยละ 64.1) ในทางตรงกันข้าม กลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทนมีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง (ร้อยละ 35.9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 28.5)

2. ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา

รายได้

เมื่อพิจารณาถึงรายได้ พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของประชากรที่เป็นตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ (ร้อยละ 56.3) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบสัมภาษณ์แทนมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ และผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล

ประชากรที่เป็นตัวอย่างทั้งหมดส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.3) ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ซึ่งสวัสดิการที่ได้รับมากที่สุดเป็นประเภทสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล (สปร.) (ร้อยละ 29.6) รองลงมา คือ สวัสดิการจากบัตรประกันสุขภาพ 500 บาท (ร้อยละ 18.8) และมีเพียงร้อยละ 22.7 เท่านั้น ที่ไม่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับสวัสดิการน้อยกว่า และในกรณีที่ได้รับสวัสดิการจะได้รับสวัสดิการในประเภทที่เกี่ยวเนื่องกับการทำงานในสัดส่วนที่น้อยกว่า แต่ได้รับสวัสดิการจากบัตรประกันสุขภาพประเภทต่างๆ ในสัดส่วนที่สูงกว่า

3. ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ

ภาวะการเจ็บป่วย

เมื่อพิจารณาถึงภาวะการเจ็บป่วยในช่วงสองสัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประชากรถึงร้อยละ 29.4 ที่มีการเจ็บป่วย เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบสัมภาษณ์ด้วยตนเองรายงานว่ามีการเจ็บป่วยในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน (ร้อยละ 31.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 25.4)

ระดับการเจ็บป่วย

ประชากรที่ศึกษาที่มีการเจ็บป่วยในช่วงสองสัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มีการเจ็บป่วยที่มีระดับไม่รุนแรง กล่าวคือ ร้อยละ 74.7 ไม่ต้องหยุดกิจวัตรประจำวัน มีส่วนน้อยที่หยุดกิจวัตรประจำวัน นั่นคือ ร้อยละ 25.3 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พบว่า ผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทนจะมีระดับการเจ็บป่วยจนต้องหยุดกิจวัตรประจำวันในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง (ร้อยละ 27.8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 24.2)

การตรวจร่างกายประจำปี

ประชากรที่เป็นตัวอย่างทั้งหมดส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.5) ไม่เคยตรวจร่างกายประจำปี ส่วนที่เหลือเพียงร้อยละ 19.5 เคยรับการตรวจร่างกายประจำปี เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบ

แบบสัมภาษณ์แทน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองจะมีสัดส่วนของผู้ที่เคยไปตรวจร่างกายประจำปีสูงกว่า (ร้อยละ 20.2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 18.4)

การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล

การเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุเมื่อมีการเจ็บป่วยนั้น ผู้สูงอายุเลือกไปรับการรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐ อันได้แก่ โรงพยาบาลและสถานีอนามัยในสัดส่วนมากที่สุด รองลงมา คือ การซื้อยากินเอง (ร้อยละ 20.0) ถัดมาเป็นการไปรักษาในสถานพยาบาลของเอกชน แต่ก็ยังพบว่า มีผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งที่ไปรับการรักษาจากหมอพื้นบ้าน/แผนโบราณ (ร้อยละ 0.8) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองเลือกที่จะไม่รักษา ซื้อยากินเอง ใช้ยาแผนโบราณ/ยาแผนสมุนไพร ไปหาเจ้าหน้าที่อนามัย และไปหาแพทย์ที่คลินิก ในสัดส่วนสูงกว่าผู้ที่มีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แทนเล็กน้อย ในทางตรงกันข้าม ผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทนเลือกใช้วิธีการรักษาด้วยการไปหาหมอพื้นบ้าน/แผนโบราณ ไปโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลจังหวัด/อื่นๆ ของรัฐ และโรงพยาบาลเอกชน ในสัดส่วนสูงกว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองเล็กน้อยเช่นกัน

เมื่อจัดกลุ่มวิธีการรักษาพยาบาลเป็น 4 กลุ่ม คือ ไม่ได้รักษา ซื้อยากินเอง แพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนโบราณ จะพบว่า ส่วนใหญ่นิยมรักษาแพทย์แผนปัจจุบัน ตามด้วยซื้อยากินเอง ไม่ได้รักษาและรักษาแบบแผนโบราณตามลำดับ

จากลักษณะทั่วไปของข้อมูล แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันบ้างตามลักษณะภูมิหลังของผู้สูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และผู้สูงอายุที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน แต่ความแตกต่างนี้ไม่มากนัก ประกอบกับการศึกษาในครั้งนี้สนใจข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ ซึ่งหากใช้ข้อมูลในส่วนที่มีผู้อื่นรายงานคำตอบแทนตัวผู้สูงอายุมารวมกับข้อมูลที่ผู้สูงอายุรายงานคำตอบเอง ก็ไม่น่าที่จะมีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงมากนัก ทั้งนี้เพราะการไปรับการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุส่วนใหญ่น่าจะเป็นที่รับรู้ของสมาชิกในครัวเรือน หรืออาจต้องมีผู้ดูแลหรือพาไปรับการรักษาพยาบาล รวมทั้งผู้สูงอายุที่มีอายุมากๆ อาจไม่สามารถให้ข้อมูลได้ด้วยตนเอง การมีผู้อื่นรายงานคำตอบแทนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้

ลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ตารางที่ 4 การกระจายร้อยละของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป เปรียบเทียบระหว่างผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และผู้ที่มีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แทน จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วย และอื่นๆ

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล			
เพศ			
หญิง	53.8	51.4	53.0
ชาย	46.2	48.6	47.0
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491
อายุ			
50 - 59 ปี	48.1	48.3	48.2
60 - 69 ปี	31.5	28.4	30.4
70 - 79 ปี	16.2	14.8	15.7
80 ปี ขึ้นไป	4.2	8.4	5.7
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
ค่าสูงสุด	97	97	97
ค่าต่ำสุด	50	50	50
ค่าเฉลี่ย	61.58	62.35	61.86
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	9.02	10.44	9.57
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
สถานภาพสมรส			
โสด	3.3	3.6	3.4
สมรส	70.0	73.4	71.2
หม้าย	23.8	21.0	22.8
หย่า	1.2	0.9	1.1
แยกกันอยู่	1.8	1.1	1.5
เคยสมรส (ไม่ทราบสถานภาพ)	0.0	0.1	0.1
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491
การศึกษา			
ไม่มีการศึกษา	14.3	16.3	15.0
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	5.9	4.5	5.4
ประถมศึกษาปีที่ 4	66.4	63.5	65.3
สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	13.4	15.8	14.2
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
อาชีพ			
ไม่ได้ทำงาน	43.1	44.5	43.6
ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ	6.4	6.5	6.4
ผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ	1.5	1.7	1.5
ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	0.9	1.1	1.0
เสมียน	0.5	0.8	0.6
พนักงานบริการ และพนักงานขายในร้านค้าและตลาด	6.3	5.5	6.0
ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรกรรมและการประมง	31.4	28.7	30.4
ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้อง	3.9	3.8	3.9
ผู้ปฏิบัติการโรงงานและเครื่องจักร	1.2	2.4	1.6
อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ	4.9	4.8	4.8
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491
เขตที่อยู่อาศัย			
เขตเมือง	28.5	35.9	31.1
เขตชนบท	71.5	64.1	68.9
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา			
รายได้			
ไม่มีรายได้	55.4	57.9	56.3
น้อยกว่า 750 บาท	3.7	2.2	3.2
750 - 1,500 บาท	6.4	5.6	6.1
1,501 - 2,000 บาท	5.1	3.9	4.7
2,001 - 2,500 บาท	4.2	3.1	3.8
2,501 - 3,000 บาท	4.8	3.9	4.4
3,001 - 4,000 บาท	4.6	4.0	4.4
4,001 - 5,000 บาท	3.4	3.6	3.5
5,001 - 6,000 บาท	2.5	2.4	2.5
6,001 - 7,000 บาท	1.2	1.5	1.3
7,001 - 8,000 บาท	1.2	1.2	1.2
8,001 - 9,000 บาท	0.8	1.0	0.9
9,001 - 10,000 บาท	1.0	1.2	1.1
10,001 - 15,000 บาท	1.6	2.6	1.9
15,001 - 20,000 บาท	1.4	1.9	1.6
มากกว่า 20,000 บาท	2.7	4.1	3.2
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล			
ไม่ได้รับ	21.4	25.1	22.7
สวัสดิการค่าราชการ หรือข้าราชการบำนาญ	12.4	12.4	12.4
สวัสดิการพนักงานรัฐวิสาหกิจ	1.1	1.5	1.2
สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง	0.2	0.4	0.3
ประกันสังคม	1.2	2.8	1.8
กองทุนเงินทดแทน	0.1	0.1	0.1
บัตรประกันสุขภาพ 500 บาท	19.4	17.9	18.8
บัตรประกันสุขภาพผู้นำชุมชน/อสม.	2.5	2.2	2.4
บัตรสปร. ผู้มีรายได้น้อย	8.2	6.2	7.5
บัตรสปร. ผู้สูงอายุ	30.8	27.7	29.6
บัตรสปร. ผู้พิการ	0.2	0.4	0.3
บัตรสปร. ประเภทอื่นๆ	0.8	0.9	0.8
บัตรประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน	0.9	1.3	1.0
อื่นๆ	0.3	0.3	0.3
บัตรทอง 30 บาท	0.6	0.8	0.7
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491
ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ			
การเจ็บป่วย			
ป่วย	31.7	25.4	29.4
ไม่ป่วย	68.3	74.6	70.6
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
ระดับการเจ็บป่วย*			
หยุดกิจวัตรประจำวัน	24.2	27.8	25.3
ไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน	75.8	72.2	74.7
รวม	100.0 (7,961)	100.0 (3,609)	100.0 (11,570)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	9,862	4,168	14,030
การตรวจร่างกายประจำปี			
เคย	20.2	18.4	19.5
ไม่เคย	79.8	81.6	80.5
รวม	100.0 (25,111)	100.0 (14,213)	100.0 (39,324)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	31,134	16,357	47,491
การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลของประชากรเมื่อเจ็บป่วย			
วิธีรักษาพยาบาล*			
ไม่ได้รักษา	6.1	5.6	6.0
ซื้อยากินเอง	20.2	19.7	20.0
ใช้ยาแผนโบราณ/ยาแผนสมุนไพร	2.9	2.2	2.7
ไปหาหมอพื้นบ้าน/แผนโบราณ	0.7	0.9	0.8
ไปหาเจ้าหน้าที่อนามัย	16.4	13.5	15.5
ไปโรงพยาบาลชุมชน	15.7	16.1	15.8
ไปโรงพยาบาลจังหวัด/อื่นๆ ของรัฐ	25.6	27.7	26.2
ไปหาแพทย์ที่คลินิก	9.5	8.9	9.3
ไปโรงพยาบาลเอกชน	2.9	5.4	3.7
รวม	100.0 (7,961)	100.0 (3,609)	100.0 (11,570)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	9,862	4,168	14,030

* ระดับการเจ็บป่วยและวิธีรักษาพยาบาลรายงานคำตอบเฉพาะผู้ที่มีการเจ็บป่วย

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเปรียบเทียบ (ร้อยละ)		
	ผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง	ผู้ที่มีผู้อื่นตอบแบบสัมภาษณ์แทน	รวม
วิธีรักษาพยาบาล (จัดกลุ่ม)*			
ไม่ได้รักษา	6.1	5.6	6.0
ซื้อยากินเอง	20.2	19.7	20.0
รักษาแบบแผนโบราณ	3.6	3.1	3.4
รักษาแบบแผนปัจจุบัน	70.1	71.6	70.6
รวม	100.0 (7,961)	100.0 (3,609)	100.0 (11,570)
จำนวนตัวอย่างไม่ถ่วงน้ำหนัก	9,862	4,168	14,030

* วิธีรักษาพยาบาลรายงานคำตอบเฉพาะผู้ที่มีการเจ็บป่วย